

Analys

Samverkansprocess

tema

Markanvändning och Marktäcke

Utgåvehistorik för dokumentet

Utgåva	Datum	Kommentar
1.0	2015-05-13	Version 1.0

Sammanfattning

Samverkan sker idag genom att Lantmäteriet kompletterar det man karterar själv med viss data från kommuner via delar av ABT-avtalet, Sveriges geologiska undersökning (SGU) i vissa kartprodukter, samt att man som stöd vid ajourhållning av åkermark använder Jordbruksverkets blockdatabas som stöd.

I svensk geoprocess uppdrag ingår att för respektive tema beskriva hur en framtida process för samverkan kring insamling, lagring och tillhandahållande ska utformas för att få enklare och effektivare myndighetsutövning. Målet med samverkan är att verka för kvalitetsförbättring, kostnadseffektivisering samt ökad nytta. I en framtida samverkan ser vi data om befintlig markanvändning och marktäcke som i huvudsak samlas in av Lantmäteriet, kompletterat med data från andra myndigheter och sedan kompletterat med mer detaljerade beskrivningar från kommunerna.

Innehåll

Bakgrund	4
Syfte	4
Målbild	4
Analys av möjliga samverkansaktiviteter	5
1 Dagens samverkan och ajourhållning	5
1.1 Lagring och tillhandahållande	5
1.2 Dagens Insamling och tillhandahållande.....	5
2 Framtida samverkan	6
2.1 Samverkan	6
2.1.1 Möjligheter	6
2.1.2 Knäckfrågor	7
2.2 Samverkan lagring och tillhandahållande	8
2.2.1 Alternativ A – Lokal lagring	8
2.2.2 Alternativ B - Centralt lager.....	8
3 Rekommendationer från arbetsgruppen	9
4 Nyttoeffekter	10

Bakgrund

Ett av Svensk geoprocess projekt mål är att i samverkan utarbeta nationella dataprodukt-specifikationer för framtida geodata för vissa prioriterade teman där Markanvändning/Marktäcke är ett av temana. I uppdraget ingår även att för respektive tema beskriva hur en framtida process för samverkan kring insamling, lagring och tillhandahållande ska utformas för att få enklare och effektivare myndighetsutövning. Med samverkan menar vi samverkan mellan två eller flera kommuner eller mellan en eller flera kommuner och Lantmäteriet eller annan myndighet.

Syfte

För temauppdrag Markanvändning/Marktäcke har en samverkansprocess arbetats fram som visar nuvarande process, och ger förslag på förbättrade samverkansformer. Syftet med det här dokumentet är att analysera och belysa de olika samverkansalternativen och lyfta fram förslag på utökad samverkan.

Målbild

Det ska vara lätt för en användare av geodata att använda de data som ger mest nytta för tänkt användning inom valt geografiskt område. En användare ska via en webbportal kunna ta del av och titta på utbudet av data om markanvändning och marktäcke från Lantmäteriet och andra myndigheter, kommuner och i framtiden eventuellt även privata aktörer, inom ett visst område. Metadata ska vara enhetligt beskrivet oavsett vem som producerat datamängden.

Lantmäteriet och kommunerna ajourhåller data om markanvändning och marktäcke. Lantmäteriet karterar data om markanvändning och marktäcke på en övergripande nivå. Denna information kan sedan kompletteras med information från andra myndigheter och kommuner.

Förutsättning för samverkan och enhetliga data är den nationella dataproduktspecifikationen som ger möjligheter till utbyte av information samt samnyttjande av system och rutiner mellan kommuner, Lantmäteriet, andra myndigheter och användare.

Analys av möjliga samverkansaktiviteter

Målet med samverkan är att verka för ett enklare utbyte av väl beskrivna data. I följande kapitel belyses olika samverkansalternativ och tillhandahållande.

1 Dagens samverkan och ajourhållning

1.1 Lagring och tillhandahållande

Det finns flera tänkbara alternativ för lagring och tillhandahållande av data om markanvändning och marktäcke. Data kan lagras och tillhandahållas antingen lokalt, regionalt på kommunnivå eller via ett gemensamt centralt grunddatalager och leveranslager.

1.2 Dagens Insamling och tillhandahållande

Lantmäteriet

Lantmäteriets Geodatadivision samlar in och ajourhåller data om markanvändning och marktäcke främst via flygbildstolkning. Även samverkan om en mindre del objekt sker med kommuner. Data lagras i grunddatalager som sedan används för framställning av kartprodukter, visningstjänster eller tillhandahålls inom geodatasamverkan via geodataportalen.

Kommuner

Samlar in vid behov, till exempel vid framtagande av baskarta. Lagring sker lokalt och tillhandahållande sker vid förfrågan. Många kommuner bidrar även med att komplettera delar av Lantmäteriets data om markanvändning och marktäcke via ABT-avtalet genom att avisera eller skicka in vissa inmätta anläggningsområden.

SGU

Sveriges geologiska undersökning, SGU karterar flera geologiska företeelser där berg i dagen och blockig mark är det som idag används i vissa av Lantmäteriets småskaliga kartprodukter. Denna information är uppbyggd under en period med hjälp utav SGU-data. Någon regelrätt ajourhållning sker ej längre av denna information i Lantmäteriets kartprodukter.

Jordbruksverket

Jordbruksblock är en datamängd som innehåller uppgifter om maximalt stödberättigande jordbruksmark enligt EU:s definitioner bland annat åkermark och betesmark. Åkermarken används som stöd vid ajourhållning av Lantmäteriet.

2 Framtida samverkan

2.1 Samverkan

2.1.1 Möjligheter

Genom enhetliga specifikationer med väl beskrivna metadata kan samverkan mellan myndigheter och kommuner förenklas. Data som Lantmäteriet skapar kan aktörer som kommuner komplettera. Genom standardiserade specifikationer som fler producenter av geodata kan använda, möjliggörs samverkan kring fler objekttyper och andra datamängder än idag. Kommunernas data för analyser och underlag vid exploateringar skulle vara mer komplett och behovet att kombinera flera olika datakällor minska. Data kan utbytas enklare och datamängder blir mer enhetliga mellan myndigheter och olika kommuner.

Kommunernas data är ofta mer detaljerad men utbredningsmässigt begränsad till lokala exploateringsområden. Dataproduktspecifikationen till detta tema möjliggör olika nivåer av detaljeringsgrad av data. En mer översiktlig nivå som sedan kan specificeras med en mer detaljerad nivå. Den detaljerade nivån kräver i vissa fall mer lokal kännedom som kommunerna oftast har i sina verksamhetsområden. Dataproduktspecifikationen rymmer även objekttyper som idag förvaltas hos andra myndigheter. Även om flera källor skall användas blir data enklare att kombinera med standardiserade specifikationer och möjligheten att få fram bra datamängder över kommungränser ökar.

En fördelaktig långsiktig utveckling vore data med en gemensam dataproduktspecifikation som kan bidra till en nationell, central datamängd bestående av Lantmäteriet och kommunernas gemensamma data om markanvändning och marktäcke, samt kompletteras med flera andra datamängder som redan idag finns tillgängliga hos andra myndigheter. Här bör man fortsätta arbetet med att identifiera vilka andra myndigheter som har information som berör Markanvändning/Marktäcke och vidare se om man kan hitta samverkansformer som kan resultera i mer enhetliga nationella data. Man bör undersöka vilken detaljeringsgrad av data om markanvändning och marktäcke som behövs för att uppfylla användarnas behov och se till att dataproduktspecifikationen möjliggör detta.

Man bör framöver även undersöka om vissa objekt som idag ingår i ABT-avtalet kanske bättre fångas upp via samverkan med andra myndigheter i stället för med kommuner. Även objekt som idag ajourhålls av Lantmäteriet via flygbildstolkning kan hämtas från andra myndigheters data. Här kan man vidare utreda vilka data som finns hos andra myndigheter och skulle kunna bidra till att komplettera och förbättra datamängder enligt dataproduktspecifikation Markanvändning/Marktäcke.

Producenter och data som skulle kunna ingå i Markanvändning/Marktäcke men inte gjorts någon djupare analys av inom detta arbete är:

Skogsstyrelsen: sumpskog

Länsstyrelserna: badplats, el och energianläggningar, energitorvtäckt, tillverkningsindustri, täkter,

Jordbruksverket: produktionsplatser för djurhållning, vattenbruksanläggningar, ängs och betesmarksinventeringen naturtyper.

Naturvårdsverket: våtmarksinventering, svenska marktäckedata

För att få ett bra sammanhållet datalager krävs det att olika producenters datamängder kan kombineras både strukturmässigt och semantiskt. Detta är svårt att uppnå med lokal lagring. En viktig aspekt när det gäller yttäckande data som data om markanvändning och marktäckande är topologi. Efterlevnad av topologiska regler, oavsett dataproducent, underlättas av central lagring av data. En sådan lösning främjar också förbättring av datamängder och inte bara komplettering. Detta kräver dock att en central lagringsmöjlighet skapas med kapacitet och stabilitet som gör att flera producenter har åtkomst till och kan arbeta med data. Genom topologiska regler skapas möjligheter till tillförlitliga GIS-analyser och bättre kartografi i produkter och tjänster. En tjänstebaserad uppdatering av data om markanvändning och marktäckande liknande den som idag finns för byggnadsobjekt skulle kunna vara en möjlig lösning.

2.1.2 Knäckfrågor

- Ü Är modellen tillräckligt detaljerad ur ett användarperspektiv, hur ser man till att täcka in alla kommunala behov?

En enhetlig markanvändningsdatamängd enligt fullständig version över hela landet utan delomfattningarna som idag finns hos Lantmäteriet vore önskvärt för att få en enklare och tydligare dataprodukt.

- Ü Ett sätt att effektivisera hantering vore att Lantmäteriet ajourhåller framförallt på en översiktlig nivå och att data sedan kompletteras av andra aktörer. Detta medger att lantmäteriet kan fokusera på heltäckande nationell kartering. Men det medför också att samverkan med nya aktörer, ibland privata, behövs.

- Ü Vid central lagring underlättas kontroll av kommunala leveranser. Hur skall framtida ABT-avtal och samverkan se ut? Det är sannolikt att data om markanvändning och marktäckande kommer att bli öppna data framöver. Hur påverkar det vilka ersättningsmodeller som skall gälla och möjligheter till ersättning?

- Ü Dagens hantering kring samverkan mellan Lantmäteriet och kommunerna sker genom att man skickar filer via mejl en gång om året. Detta känns begränsande om man vill ha en aktuell och mer detaljerad data. Hur skall hantering av mer information snabbt kunna skickas mellan Lantmäteriet och Kommunerna?

- Ü Kan Markanvändning/Marktäcke användas för uppföljning av hur detaljplaner uppfylls?
-

2.2 Samverkan lagring och tillhandahållande

Detta kapitel beskriver framförallt lagring. Tillhandahållande behöver testas, utredas och specificeras.

2.2.1 Alternativ A – Lokal lagring

Fördelar: Utgår från den lagring som sker idag, medför mindre teknikutveckling och omställning av producenternas metoder och teknik.

Knäckfrågor: Hur få data som går att kombinera på ett bra sätt från olika aktörer? Krävs tydliga instruktioner för implementering och kontrollrutiner vid sammanslagning av data från olika producenter. Villkor och användaravtal? Svårt få till topologi.

Teknisk utveckling: Gemensam portallösning med möjlighet för beställare att titta på data och metadata. Därefter krävs tjänster hos alla producenter för tillhandahållande av data.

Förvaltning: Varje producent förvaltar sina datamängder och tjänster.

2.2.2 Alternativ B - Centralt lager

Fördelar: Enklare att säkerställa topologi och semantisk överensstämmelse. Fler aktörer kan samverka om en gemensam teknisk lösning.

Knäckfrågor: Ekonomiska förutsättningar? Kapacitet för alla användare/kunder? Villkor och användaravtal? Gränssnitt mot lantmäteriet även med data om markanvändning och marktäcke liknande tjänstegränssnittet för BAL som är igång idag? Kan Lantmäteriets befintliga leveranssystem i så fall utnyttjas?

Teknisk utveckling: Gemensam lagringslösning med stor kapacitet och stabilitet. Många blir beroende av att det är igång och fungerar bra.

Förvaltning: Lantmäteriet

3 Rekommendationer från arbetsgruppen

- Ü Analysera och identifiera andra aktörers information som kan bidra till Markanvändning/Marktäcke.
 - Ü Utredda möjligheterna till nationell gemensam lagring av data från myndigheter och kommuner.
 - Ü Komplettera och utveckla kodlistor så de uppfyller kommunala användningsbehov.
 - Ü Kontrollera mappning av Lantmäteriets data till DPS kodlistor med ELF-projektet som referens. Lantmäteriet kommer att använda ELF:s kodlistor för publicering av Inspire-tjänster.
 - Ü Identifiera "problem" med Lantmäteriets mappning och utred konsekvenser av problem (utifrån faktisk användning av data) och konsekvenser för implementering.
 - Ü Identifiera relevanta kodlistor som hålls av andra organisationer och som är publicerade för användning
 - Ü Utredda möjligheter att utöka kodlistor så att de även stödjer behov på kommunala förvaltningar som idag hanteras i verksamhetssystem för att nå ökad nytta/användning inom kommuner.
 - Ü Utred om marktäcke ska kunna vara överlappande eller om marktäcketyperna behöver brytas ner mer. Exempel: "Barrskog på sankmark".
 - Ü Genomför uppdatering av lantmäteriets nationella grunddata till fullständig version över hela landet.
 - Ü Utred om fullständighet avseende detaljerad nivå krävs då översiktlig nivå används ur kodlistor.
 - Ü Topologier behöver ytterligare utredas för en nationell lagring av data om markanvändning och marktäcke.
 - Ü Ta fram en datamodell och testa dataproduktspecifikationen.
 - Ü Kommunicera till alla berörda parter att dataproduktspecifikationen behöver vidareutvecklas för att vara användbar. Detta för att förhindra att någon part börjar implementera något som kan komma att förändras av annan part inom nära framtid.
-

4 Nyttoeffekter

Genom tillämpning av framtagna dataproduktspecifikationer och samverkansprocesser för temat Markanvändning/Marktäcke väntas ett antal nyttor kunna uppnås. Dessa nyttor kan uppstå inom ett flertal olika områden och hos olika aktörer. I de studier som gjorts inom ramen för denna rapports analys har nedanstående nyttor identifierats:

- Ü Genom standardiserade specifikationer blir utbytet av geodata enklare och informationsmängder mer enhetliga myndigheter och kommuner emellan. Detta ökar möjligheter till samverkan för fler objekttyper och andra datamängder än idag.
- Ü Möjligheten att ta fram och använda geodata över kommungränser ökar då gemensamma specifikationer används.
- Ü En gemensam dataproduktspecifikation skulle på sikt kunna bidra till en nationell, central dataprodukt bestående av Lantmäteriets och kommunernas gemensamma data om markanvändning och marktäcke. Produkten skulle också kunna kompletteras med dataskikt som redan idag finns tillgängliga hos t.ex. Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Kommunernas tillgång till data för analyser och underlag vid exploateringar skulle därmed kunna bli mer komplett och behovet av att kombinera data från olika källor skulle minska.
- Ü Det kanske vore effektivare om en del av de markanvändningstyper som Lantmäteriet idag får in genom ABT-samverkan med kommunerna kunde fångas via samverkan med andra myndigheter.
- Ü Vissa markanvändningstyper och marktäcketyper som idag ajourhålls av Lantmäteriet via flygbildstolkning skulle kanske kunna hämtas från andra myndigheter. Vidare skulle kunna utredas om det finns ytterligare data hos andra myndigheter som skulle kunna samlas in för att antingen uppnå den detaljerade nivån enligt kodlistan eller bidra till fler översiktliga nivåer.
- Ü En väl fungerande gemensam central lagring av data skulle kunna skapa förutsättningar för att hålla data med god topologi oavsett producent. Detta kräver central lagring med god kapacitet och stabilitet som gör att flera producenter kan lagra data. Genom god topologi mellan klasser av data skapas möjligheter till tillförlitliga GIS-analyser och god kartografi i produkter och tjänster. En tjänstebaserad uppdatering av data om markanvändning och marktäcke liknande den som idag finns för byggnadsobjekt skulle kunna vara möjligt att utveckla.
- Ü Ett sätt att effektivisera hanteringen vore att Lantmäteriet ajourhåller data mer översiktligt och att informationen därefter kompletteras av andra aktörer till mer detaljerad nivå.

Arbetsgrupp tema Markanvändning/Marktäcke

Jimmy Svensson, Lantmäteriet
Olov Johansson, Metria
Kerstin Johansson, Lantmäteriet
Ida Brännäng, Eskilstuna kommun
Linn Varhaugvik, Lantmäteriet
Inger Persson, Lantmäteriet
Thomas Åkerholm, Lunds kommun
Therese Vilhelmsson, Lantmäteriet
Britt-Marie Eriksson, Lantmäteriet
